

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ
“НЕОФИТ РИЛСКИ”
ПРАВНО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ**

**Катедра „Международно право и международни
отношения“**

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ
“НЕОФИТ РИЛСКИ”
БЛАГОВЕВГРАД

ПРАВНО-ИСТОРИЧЕСКИ
ФАКУЛТЕТ

ЯНИ ПЕТРЕ НИКОЛА

**БЪЛГАРО-АЛБАНСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ В
СВЕТЛИНАТА НА ОБЩОЕВРОПЕЙСКИТЕ
ИНТЕГРАЦИОННИ ПРОЦЕСИ**

**АВТОРЕФЕРАТ
НА
ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД**

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ по
професионално направление 3.6 „Право“, специалност
„Международно право и международни отношения“

Научен ръководител:
доц. д-р Димитър Тюлеков

Рецензенти:
1. Проф д.н Трендафил Митев
2. Доц. д-р Николай Попов

*Благоевград,
2021 г.*

Дисертационният труд на тема: „Българо-албанските отношения в светлината на общеевропейските интеграционни процеси“ е обсъден на заседание на катедра „Международно право и международни отношения“ при Правно-исторически факултет към ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград. След успешното вътрешно представяне на 23 юли 2021 г. е взето решение докторатът на Яни Никола да бъде насочен за публична защита пред научно жури.

Материалите по защитата са на разположение на интересувалите се на интернет страницата на Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоевград и в катедра „Международно право и международни отношения“ на Правно-историческия факултет.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 16 септ. 2021 г. от 11. 00 часа в зала 302 на VI учебен корпус на Правно-историческия факултет.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

1. Актуалност на темата на изследване
2. Обект и предмет на дисертационния труд
3. Цел и задачи на изследването.....
4. Теза на изследването
5. Методология на изследването
6. Източници на дисертационния труд.....
7. Практическо значение на изследването
8. Обем и структура на изследването

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Увод

Първа глава: Българо-албанското сътрудничество през вековете
.....9

Втора глава: Ново начало на отношенията между българската и албанската държава и народи в условията на европейската интеграция.....17

Трета глава: Българо-албанското междудържавно сътрудничество – стабилизиращ фактор в Европейския югоизток
.....28

5. Заключение.....

III. СПРАВКА ЗА НАУЧНИТЕ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....

IV. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА.....

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

1. Актуалност на темата на изследване

Настоящият дисертационен труд представлява специфичен и изключително актуален въпрос, чийто анализ позволява да се постигне по-голямо разбиране на историята, настоящото състояние и перспективи за развитие на взаимоотношенията между двата народа, които са били добри, понастоящем са такива и имат несъмнен потенциал за развитие в икономическата, културната, научни и други области.

Актуалността на дисертационния труд се определя още от наличието на ограничен брой задълбочени самостоятелни изследвания, поставящи акцент върху отношенията между българската и албанската държава в условията на европейска интеграция както в българската, така и в чуждестранната специализирана научна литература. Изтъкнато е обстоятелството, че София би могла да се превърне в основен двигател на този процес на присъединяване на Тирана към Съюза, като Албания използва полезния опит на България в тази област, но пречупен през призмата на обединяване на усилията и на двете държави.

Актуалността на темата се обуславя и от включването в предмета на изследване на едно от най-важните предизвикателства, пред което е изправено българо-албанското дипломатическо общуване – транспортни коридори, трафик на хора и ценности.

2. Обект и предмет на дисертационния труд

Обект на настоящото дисертационно изследване са българо-албанските отношения в контекста на общоевропейските интеграционни процеси.

Предметът на изследване в дисертационния труд включва анализ на основните насоки и особености на външната политика на Албания и България, обхващащи историческата динамика на ключовите международни проблеми от Балканските войни до ден днешен. В тази връзка предмет на анализиране са началото и развитието на българо-албанските политически отношения в периода 1913 – 1944 г., както и обществения живот в Албания и България по време на Студената война.

Едновременно с това, за да се подчертае новото начало на отношенията между София и Тирана, са анализирани условията на европейска интеграция на двата народа. Акцент е поставен върху българо-албанското участие в евроинтеграционните процеси в периода 1994 -2004 г.

3. Цел и задачи на изследването

Основната **цел** на изследването се състои в анализиране на цялостната и обективна система от външнополитическо сътрудничество на Албания и България. Тази цел предполага изпълнение на **научно-изследователските задачи** на дисертационния труд като: цялостно изследване на българо-албанското политическо и културно взаимодействие; поставен е акцент върху външната политика на Албания и България от краха на двата тоталитарни режими до Договора за приятелство и сътрудничество през 1994 г

4. Теза на изследването

Основната теза, която се поддържа в дисертационния труд, е, че въпреки проблемите, които са налице в Албания и

България, двете държави са успели да затвърдят своето дипломатическо сътрудничество и да ориентират в правилна посока развитието си. Независимо от това, авторът прави критични изводи относно някои концепции, позиции и побавни темпове, с които се осъществява взаимодействието. Критични бележки са направени и по отношение на изпълнение на критериите за присъединяване на Албания към Европейския съюз.

5. Методология на изследването

Комплексният характер и интердисциплинарното естество на темата, която представлява пресечна точка на международните отношения, историята и бъдещите отношения между България и Албания, предопределя и използваната **интердисциплинарна методология** на изследване. За постигане на поставените научно-изследователски задачи са използвани както общите логически методи, така и специфичните за международното право и международните отношения. Сред тях акцентът пада върху нормативния, формално-логическия, сравнителния, политологичния и системния подход.

Историческият подход е използван за изясняване на основни моменти, свързани с важни минали събития, периоди и конкретни факти за взаимоотношенията между България и Албания. Ретроспективният метод е полезен за открояване на причините за историческите явления и процеси и също намира място в труда.

6. Източници на дисертационния труд

Сред използваната литература са тематични изследвания, публикувани на български, албански, руски,

английски, немски език, и автори от Република Северна Македония, архивни документи на български, албански и унгарски език, както в областта на международното публично право, така и на правото на ЕС, основни документи от международни конференции на ООН, форуми за диалог и преговори между Изтока и Запада (като Съвещанието по сигурност и сътрудничество в Европа), срещи на върха между НАТО и ЕС, списания, посветени на балканските проблеми, архиви, достъпна информация от интернет официални страници на споменатите международни организации, както и от други дисертационни трудове, които акцентират върху отношенията между България и Албания.

7. Практическо значение на изследването

Дисертационният труд съдържа научно-приложни резултати, които обосновават нуждата от изследване на политическите процеси, протичащи и ръководени както в Тирана, така и в София, проследявайки и съпоставяйки ги хронологично. Предложеният за публична защита научен труд съдържа богат изворов материал, които е с възможности да обогати и целенасочи интензивния характер на съвременните българо-албански отношения.

С оглед на интердисциплинарния характер на труда изследването има практическо значение както за международното публично право, така и за правото на Европейския съюз, а в по-широк контекст – и за правото на международните организации.

8. Обем и структура на изследването

В структурно отношение дисертационният труд се състои от увод, три глави, заключение, библиография, приложения и списък със съкращенията. Дисертацията е в обем от 317 страници, в това число и библиография. Научният

апарат обхваща 438 бележки под линия. Към дисертацията е добавена и библиографска справка на използваната и цитирана литература, която съдържа общо 194 заглавия на кирилица и латиница и електронни адреси на официални интернет сайтове и страници.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Увод

В уводната част се обосновава актуалността на проблема и причините, които налагат неговото задълбочено изследване, както и обществената му значимост. Формулирана е основната теза на дисертацията, която се подлага на защита. Представят се още предметът и обектът на изследването, неговите цели и задачи, методологията, както и хронологията на изложението, подробно описани в раздел I.

2. Първа глава

БЪЛГАРО-АЛБАНСКОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ

В раздел първи на глава първа на дисертационния труд са разгледани българо-албанските политически и културни взаимодействия от средните векове до Балканските войни.

Историята на албанските земи формира част от историята на Европа и може да се проследи от около 3000 г. пр.н.е. с ранните записки, касаещи Илирия в гръко-римската историография. Това са племената ардиери, албани, амантини, енхелейци и тавланти. Съвременната територия на Албания няма съответствие и име в древността, като се състои от части от римските провинции Далмация (южната част на Илирия през III в. пр. н. е.), Македония (отчасти Нов Епир), и Горна

Мизия. Впоследствие територията остава под римски (покъсно византийски) контрол до славянските миграции през VII век, и е присъединена към българското царство през IX век.

Първото споменаване на славянско присъствие в Албания датира от 548 г., когато славяните достигат до Епидамнос (Дуръс), превземайки крепости в близост до града. Славянското селище край Епир в южна Албания се споменава в бележка в ръкопис от X век „География“ на Страбон и близо до Дуръс в среднобългарски превод на Манасиевата летопис.

Археолозите предполагат съществуването на българска археологическа култура в съвременна Македония и Източна Албания, цитирайки крепости, погребения, различни изделия от металургия и керамика, които могат да бъдат с български произход.

Проследени са по-важните събития до Балканските войни, българо-албанската „взаимност“ се развива още повече след прокламираната независимост на Албания на 15/28 ноември 1912 г. преди тя да е окупирана изцяло от своите съседи. Тогава Албания търси помощ от великата сила Австро-Унгария, чийто геополитически интереси спомагат и дават живот на албанската национална идея, както и за прекъсването на „пъпната връв“ на Албания с Османската империя.

Началото на българската дипломатическа мисия на вече независима Албания е дадено с назначаването на Тодор К. Павлов, бивш депутат в Отоманския парламент, избран от българите в родния си град Скопие, който е назначен от цар Фердинанд по предложение на Симеон Радев. По това време той е български пълномощен министър в Румъния, като токущо обявила независимост млада държава, където събитията изискват един добър и своевременен наблюдател, който да говори турски език, и в същото време да защитава българския интерес.

Вторият раздел на първа глава е посветена на развитието на българо-албанските политически отношения от

1913 до 1944 г. В хронологичен аспект се очертават няколко етапа в развитието на българо-албанските политически отношения: от обявяването на независимостта на Албания и скорошното ѝ признаване от България до италианската окупация на страната (1912–1939 г.); годините на Втората световна война (1939–1944 г.); първата част от социалистическия период, когато и двете държави са верни сателити на Москва (1944–1961 г.); отношения след скъсването на Албания със съветския блок (1961–1990 г.); развитие на връзките и контактите в прехода към демокрация (1990–2000 г.). Следва да се подчертае, че горната хронологическа граница е до голяма степен условна, тъй като не е свързана с конкретно събитие и визира края на XX век.¹

Първата световна война и българо-албанските отношения

Когато Първата световна война започва през юли 1914 г., Албания е изправена пред тежка криза. През март голяма част от юга де факто е отделен от държавния контрол на Дуръс и образувал така наречената „Автономна република Северен Епир“. Бунт през май принуждава суверенния принц Вилхелм Вид да избяга². Между септември и юни 1915 г. италианска, гръцка, сръбска и черногорска армия окупира почти цялата албанска територия.

Многото неравности, които засягат страната, тласкат политическия елит и националните активисти да се преместят в по-безопасни райони. София е била основен център на албанския политически активизъм през периода на националното пробуждане (1878-1912), който както бе споменато по-рано, е известен като Rilinja. От 1893 г.

¹ Бобев, Б. Н. (2019) *ЕТАПИ И СЪДЪРЖАНИЕ НА ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И АЛБАНИЯ ПРЕЗ XX ВЕК/ Stages and content of the relations between Bulgaria and Albania in the 20th century*, Drinovsky Sbornik, 10, с. 268. <https://doi.org/10.7546/DS.2017.10.24>.

² Crampton, R. J. *Bulgaria*. Oxford University Press, Oxford, 2007, 202.

българската столица е домакин на сдружението „Дешира“, което е една от най-важните албански културни и политически организации в чужбина. Между 1914 и 1915 г. няколко активисти се преместват в българската столица, като се присъединяват към други, които вече живеят там. Освен историческите и лични отношения, които свързват албанците със София, те усещат сродство с българите, които се противопоставяли на сръбската и гръцката анексия на бивши османски територии. След края на Балканските войни албанци и българи/македонци извършват различни опити за сътрудничество срещу сръбския и гръцкия режим в Косово и Македония. Тези начинания често били насърчавани от правителството на София, което след подписването на договора от Букурещ през август 1913 година посвещава голямо количество дипломатическа енергия на непрекъснато развиващата се политическа ситуация в албанската държава. Монографията на д-р Георги Н. Георгиев разкрива на бял свят огромна и малко известна вселена от дълбоки и многообразни албано-български отношения в периода, предшестваша влизането на България в Първата световна война³.

Втората световна война и българо-албанските отношения (1939–1944 г.)

Началото на геополитическата промяна на Балканите започва през 1939 г., когато Италия окупира Албания. През последвалия 4-годишен период албанските национални интереси се пречупват през призмата на италианските планове за устройство на Балканите. На 28 октомври 1940 г. започва итало-гръцката война, а през април 1941 г. следва атаката на нацистка Германия срещу Югославия и Гърция. Италия пристъпва към реализиране на своите планове за разширение

³ Verli, M. Shqiptarët në Optikën e Diplomacisë Austro-Hungareze 1877-1918. Klean, Tiranë, 284

на изток на окупационната си зона чрез заемането на Косово и западните части на Вардарска Македония. С германско съгласие, в тези бивши югославски територии се въвежда итало-албанска администрация, а в централните и източните части на Вардарска Македония се установява българска администрация.⁴

Албанско-италианското преброяване в днешните западни части на Северна Македония, тогава част от Албанското кралство, а днес най-източните части на Албания, проведено през октомври 1942 г., отчита общо 234 783 души, живеещи на тази територия. Според резултатите за етническия състав на това население най-много са регистрираните албанци - 61% от общия брой, 31% от регистрираните са българи и 8% са записани като сърби.⁵

Възникналият проблем за българо-италианската демаркационна линия и съдбата на Тетовско, Гостиварско, Дебърско, Стружко и източното крайбрежие на Преспанското езеро е изключително остър и до началото на септември 1944 поражда нестабилност по Балканския хоризонтал.

Българо-албанската конкуренция води до първите опити за насаждане на македонизма от страна на италианските окупационни власти, а местната администрация дори дава убежище на сърбомански и комунистически чети, преследвани от българските власти. На 14 юли 1944 Регентският съвет в София обсъжда отношенията на България с обявилата за пореден път независимост Албания. Малко по-късно българският външен министър Първан Драганов провежда в София разговор с албанския правителствен представител А. Кочи. На тази среща е заявено, че новото българско правителство се придържа към политика, която да

⁴ Prifti, Peter R. *Socialist Albania since 1944: domestic and foreign developments*. MIT Press, 1978. ISBN 978-0-262-16070-4. (на английски език).

⁵ Панчев, А. Етнически състав на населението в Западна Македония през Втората световна война по албански официални статистики. сп. Македонски преглед, Македонски научен институт, 4/2018, с. 139-148.

осигури „Балканите за балканските народи“. В тази връзка България желае да поддържа добри отношения с Албания, но неуредените въпроси и най-вече този за положението на българското малцинство пречи на нормалните контакти и било добре да се постигне разбирателство по него. Според Драганов, ако това не се постигне, други ще определят границите на Балканите.⁶

Изводи от първа глава

От горепосоченото би могло да се направи заключението, че българо-албанското сътрудничество през вековете може да се характеризира като динамично, интензивно и променливо в зависимост от интересите на двете страни и най-вече пресичането на интересите на Великите сили в региона. Процесът на политическо и културно взаимодействие между Албания и България от средните векове до Балканските войни е бавен и среща много трудности, но са положени съществени основи за бъдещи отношения. Развитието на българо-албанските политически връзки от 1913 – 1944 г. е съпроводено от възходи и падения в двустранните военни и други области, като националният интерес на всяка страна винаги е преди добросъседските и общи цели. Несъмнено падането на Берлинската стена и краят на Студената война представляват повратен момент в цялостното обществено-политическо развитие на Балканите, Европа и света. В определен смисъл подобна промяна може да се отъждестви с тази след края на Втората световна война, но в този случай процесите са с обратен знак – ако след 1944 г. няколко държави в региона на Източна Европа навлизат в т.нар. социалистически период от своето развитие, времето след 1989 г. се характеризира с преход към демократично

⁶ Дневник на Първан Драганов, бивш министър на външните работи от 12 юни до 1 септември 1944 година. Pürvan Draganov Draganov, Voenoizdatelski kompleks "Sv. Georgi Pobedonosets", 1993 - 74 страници.

общество, плуралистична многопартийна система и пазарна икономика. Тирана и София претърпяват болезнени реформи и генерални промени, свързани с характерни особености в развитието и в избора на подход, и имат множество общи черти в различни сфери на развитие.

3.Втора глава

НОВО НАЧАЛО НА ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ БЪЛГАРСКАТА И АЛБАНСКАТА ДЪРЖАВА И НАРОДИ В УСЛОВИЯТА НА ЕВРОПЕЙСКАТА ИНТЕГРАЦИЯ

В началото на раздел първи от тази глава се разглежда външната политика на Албания и България от тоталитарния край до Договора за приятелство и сътрудничество, 1994 г.

Падането на Берлинската стена и Желязната завеса причинява в Албания и България тежки политически сътресения, като Албания се оказва в много тежко социално-икономическо положение и управлявана от бившия втори в партията и държавата – секретарят по идеологическите въпроси Рамиз Алия, който наследява властта в страната след кончината на Енвер Ходжа през 1985 година. Новият лидер обещава и прави минималистични опити да отвори Албания към света, но успехът му не е голям. Промените са бавни, мъчителни и принудителни.

Все пак албанското население получава правото на свободно пътуване в чужбина, възстановено е изповядването на всички религии в страната, като тези отстъпки от правителството не са достатъчни на гражданите и тяхното недоволство продължава да расте. Първото мащабно гражданско недоволство предизвиква икономическа рецесия, която принуждава управляващите да свалят партийния монопол и одобрят раждането на първата опозиционна гражданска Демократическа партия, водена от Сали Бериша.

До края на 80-те години от ХХ век Албания е една от най-малко познатите страни в света и практически недостъпна за чужденци. В повечето изследвания за Източна Европа липсва надеждна и пълна информация за Албания. Обикновено се споменава или като най-малката и най-слабо развита държава в Европа, или напълно се игнорира. От своя страна албанските учени са допринесли малко за анализирането на обществото им при комунистическия режим на Енвер Ходжа. При управлението му 200 хиляди албанци изчезват завинаги в затворите и трудовите лагери. Диктаторът подлага на гонения всички хора с опозиционни възгледи, забранява свободното изповядване на религия и превръща Албания в атеистична република. Преосмислянето на тази част от албанската история едва прохожда. Затова премиерът Рама настоява да бъдат отворени архивите от времето на Енвер Ходжа. На практика обаче не се случва почти нищо. На около 2 700 бивши политически затворници са изплатени незначителни обезщетения, а архивите на бившата тайна полиция се използват и до днес като инструмент за политическо изнудване.

След 1990 г. първостепенна задача пред албанската външна политика е евроатлантическата и европейската интеграция на страната, по примера на всички заобикалящи я съседки. Желанието на Албания за интегриране в европейските структури е посрещнато с разбиране и бърза реакция от тези структури. Страната е провъзгласена за парламентарна република през март 1991 г., а през юни същата година Европейската общност установява отношения с нея. Още през 1992 г. влиза в сила споразумение за търговия и сътрудничество между Общността и Република Албания.

Дългият дипломатически път на София започва на пленарно заседание на Велико народно събрание, председателствано от акад. Николай Тодоров от БСП, когато народният представител от СДС, бъдещ основател на Атлантическия клуб в България и бъдещ министър на външните работи Соломон Паси взема думата и предлага на

колегите си да напуснат Организацията на Варшавския договор и да се присъединят към Северноатлантическия пакт. Народните представители в законодателния орган на България отхвърлят предложението с насмешка, като тук е важно да се отбележи, че само месец по-късно по-прагматичното правителство, ръководено от Андрей Луканов приема поканата за установяване на дипломатически отношения с НАТО. На 15 ноември 1990 година е първото посещение на българския министър на външните работи Любен Гоцев в щабквартирата на НАТО в Брюксел.

По същото това време демократичните процеси, макар и притискани от обществено недоволство по улиците недалеч от София, а именно в Тирана се развиват по идентичен начин.

В политически план новата българска дипломация и външна политика се ориентира подобно на албанската дипломация към Европейската общност и Западния Брюкселско-вашингтонски път. След приемането на България за пълноправен член на Съвета на Европа през 1992 г. започват преговорите за асоциирано членство, а година по-късно през 1993 година е подписан и договор между България и Европейската общност.

Важно е да се отбележи за този период и сключването на Споразумение за сътрудничество между министерствата на отбраната (07.04.1993 г.), Спогодба за взаимна защита и насърчаване на инвестициите (27.04.1994 г.).

От важно значение за развитието на двустранните отношения са срещите на ръководителите на външнополитическите ведомства, като и в това направление може да се констатира сериозна активност след подписването на Договора за приятелство и сътрудничество от 1993 г. В края на март 1994 г. министър Станислав Даскалов посещава Тирана⁷.

Както се споменава и в предишната глава, дипломатическите и политическите отношения между

⁷ Пак там. Оп. 51-1. А.е. 29. Л. 4–5.

българската и албанската държава и народ са изключително близки и добри, колкото и противоречащи и далечни в определено време. Разликата тук е, че в новото начало на бъдещия общ път на двете бивши комунистически страни е евроатлантическият им стремеж и демократизацията на обществото и всички социални и политически сфери, за които са необходими много компромиси в исторически, политически и културен аспект.

В раздел втори е проследено българо-албанското участие в евроинтеграционните процеси, 1994 -2004 г.

Отношенията на Албания с НАТО се разширяват, когато Албания се присъединява към договора Партньорството за мир през 1994 година. Албания изиграва важна роля в подкрепа на усилията на съюзниците за прекратяване на хуманитарната трагедия в Косово и осигуряване на мира след въздушната кампания.

Важна стъпка за двете балкански страни и за съседите и на балканите е създаденият през същата 1994 година проект на НАТО за осъществяването на оперативната съвместимост на бъдещите членки на съюза „Партньорство за мир“, който е подписан от повечето страни кандидати за членство в Алианса от бившия Съветски блок, сред които са София и Тирана.

Според НАТО, целта на „Партньорство за мир“ е зачитане на демократичните принципи, залегнали в основата на Алианса, увеличаване на стабилността, редуциране на заплахите за мира и изграждане на отношения на сътрудничество и доверие между страните членки и партниращите такива.

Рамковият документ изисква всяка страна да поеме значителен брой политически ангажименти сред които са именно, защита на демократичните принципи; спазване на принципите на международното право; изпълнение на задълженията; произтичащи от Устава на Организацията на обединените нации; Всеобщата декларация за правата на човека, заключителния акт от Хелзинки и международните споразумения за разоръжаване и контрол на оръжията;

въздържане от заплахи, насочени към трети страни; зачитане на териториалната цялост на страните, и уреждане на възникнали спорове с мирни средства.

С всички следващи новоизбрани правителства двете държави продължават северноатлантическия си път и ориентация, като примери са посещенията на новоизбраният български президент от Съюза на демократичните сили Петър Стоянов в политическата база на Алианса, където заявява, че българският народ е подкрепил именно него за държавен глава, който е прокламирал пътя на страната към Европа и Алианса.

Важен момент за Албания е месец юли 1995 г., когато държавата е приета в Съвета на Европа.⁸

Албанският министър на външните работи Паскал Мило посещава София през април 1998 г.⁹ Реджеп Мейдани е в България на 9 и 10 декември 1998 г.¹⁰.

През 1998 г. е приета нова Конституция на Албания, която предвижда равенство между гражданите на страната, независимо от тяхната етническа или религиозна принадлежност. Според чл. 20 от Конституцията „човешките права и свободи на представителите на националните малцинства са гарантирани“. Алинея 2 на същия член гарантира правото им на свободно изразяване (самоопределение) на тяхната културна, религиозна и езикова принадлежност, както и правото им да изучават своя майчин език и да се обединяват в организации за защита на техните интереси и идентичност.

През февруари месец 2004 г. около 2000 протестиращи се събират в кабинета на премиера Нано. Хвърлят се камъни и опитът за шум на сградата се отблъсква от охраната. По-рано през деня над 4000 демонстранти се събират на централния

⁸ Източник: <https://www.coe.int/en/web/portal/albania>.

⁹ Архив БТА. Бюлетин „Балкански проблеми“. 1998. 6 април.

¹⁰ Архив БТА. Бюлетин „Балкански проблеми“. 1998. 9–11 декември.

площад в Тирана и, водени от лидера на Демократическата партия Бериша, призовават Нано да напусне.

Същата година месец по-късно, през месец март България е приета в НАТО, като страната работи също така за съвместимост на НАТО в комуникациите и обучението, създавайки Център за обучение по поддържане на мира.

Тези контакти на най-високите възможни политически равнища очертават рамката на двустранните отношения между България и Албания в последното десетилетие на ХХ век. Със съдържание ги изпълват много големият брой срещи на различни министри от двете правителства – на отбраната, икономиката, финансите, транспорта, земеделието, образованието и науката, културата и т.н.¹¹ Започва активно да действа Смесената комисия за търговско-икономическо сътрудничество, председателствана от министрите на транспорта. Плод на тези активни контакти са многобройните двустранни договори и споразумения за сътрудничество в различни сфери, обогатяващи договорно-правната база. Между тях можем да посочим например: Спогодба за избягване на двойното данъчно облагане (09.12.1998 г.), Протокол за сътрудничество между министерствата на външните работи (12.03.1999 г.), Спогодба за търговско-икономическо сътрудничество и Спогодба за международни превози на пътници и товари (12.03.1999 г.), Спогодба за сътрудничество във ветеринарномедицинската област и Споразумение за сътрудничество в областта на растителната защита, Протокол за сътрудничество между министерствата на вътрешните работи и др.¹² Не бива да се подминава и разширеното общуване в сферите на културата и образованието.

В сложната обстановка след края на въоръжената акция на НАТО срещу режима на Милошевич на 25 октомври 1999

¹¹ За всички разменени посещения през 90-те години на ХХ век вж.: АМВНР. Оп. 56-5. А.е. 42. Л. 29–33.

¹² Пак там.

г. в София на работно посещение за разговори с колегата си Иван Костов пристига албанският премиер Пандели Майко¹³. Тези срещи на ниво ръководители на изпълнителната власт са особено показателни не само защото министерските съвети на двете страни ръководят цялостното сътрудничество, а поради факта, че за последен път среща на такова ниво е реализирана през 1957 г. при посещението на министър-председателя Антон Югов в Тирана.

С оглед на всички изложени факти може да се направи констатацията, че българо-албанското участие в евроинтеграционните процеси за периода 1994 – 2004 г. е основано на общи цели и приоритети както във вътрешен, така и в международен план. И най-ясното и убедително доказателство за правилността на подобна оценка е погледът в изложената историческа перспектива. Двете държави продължават напред към евроатлантическата интеграция с активен политически диалог на най-високи равнища, с разширяването и обогатяването на договорно-правната база, и със сътрудничеството във всички възможни сфери.¹⁴ Успехите в областта на европейската интеграция на двете балкански държави, макар и реализирани с различно темпо, ги превръщат в реални съюзници, а събитията и в двете страни през гореспоменатия период са допълнителен аргумент за сближаване и сътрудничество.

България-Албания – в и към НАТО – сравнения, изводи, оценки и прогнози, 2004-2009 година.

¹³ АМВнР. Оп. 56-5. А.е. 42. Л. 29–33.

¹⁴ Бобев, Б. Н. (2019) *ЕТАПИ И СЪДЪРЖАНИЕ НА ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И АЛБАНИЯ ПРЕЗ ХХ ВЕК/ Stages and content of the relations between Bulgaria and Albania in the 20th century*, Drinovsky Sbornik, 10, с. 282. <https://doi.org/10.7546/DS.2017.10.24>.

Пътят към присъединяването на България и Албания към НАТО е един от основните приоритети на външната политика на двете страни през 90-те години на XX век. Активното участие в програмата „Партньорство за мир“ допринася значително за готовността на българските и албанските въоръжени сили и структури за членството в Алианса. Тази стратегическа цел България постига на 29 март 2004 година, а Албания на 2 април 2009 година.

На 18 март 2004 година Народното събрание на Република България официално ратифицира Вашингтонския договор, подписан през 1949 година.

Така след всички тези събития на 29 март 2004 година официалните писма, подписани от държавите членки, са депозираны на София и мечтата на Соломон Паси, тогава министър на външните работи, се сбъдва и България официално е член на НАТО.¹⁵

Сътрудничеството на Албания с Алианса е с няколко години по-тромаво в сравнение с българското, въпреки че присъединителните процеси в началото започват по едно и също време.

След успешното присъединяване на двете страни към Алианса, макар и с няколко години разлика, Албания и България продължават кооперирането си в многобройни външнополитически инициативи. Всички правителства на двете страни след 1989 година поддържат добри отношения и си помагат в интеграционните и регионалните процеси. София като по-ранен член на НАТО и вече на Европейския съюз многократно е заявявала подкрепата си за Тирана към по-скорошното ѝ присъединяване към икономическия блок.

Изводи от втора глава

Важно е да се отбележи, че в бъдеще няма големи пречки пред отношенията на двете държави и албанските

¹⁵ Пак там.

управляващи могат да гледат на София като един стабилен и сигурен партньор, който да ги подкрепи и напътства по пътя им към официален и пълноправен член на Европейския съюз.

Интересен е фактът и динамичността на дипломатическите отношения между страните в региона и на самия европейски континент как се променят позициите на страните, които защитават преди всичко собствените си национални интереси, което е съвсем резонно. Пример може да се посочи с Италия, която приютява хиляди албанци на територията си през годините, съседка по море на Албания, с която албанският народ има най-мощен и оборотен търговски и транспортен обмен. Според европейски анализатори в даден момент точно Рим би могъл да наложи „вето“ и да спре родината на Скендербег по пътя им към европейските институции, фондове и правото на глас на албанците в Европа, заради опасността от неограничено пътуване на албанските граждани към ботуша, което италианската политическа класа разглежда като бъдещ проблем.

На базата на всички тези мнения и факти и постоянството в българската дипломация за интегрирането на Западните Балкани в Европейския съюз, Република Албания реално е една от страните, пред които не се очертават бъдещи обструкции българската страна да откаже съдействие, тъй като мащабни исторически, културни или гранични проблеми между тях не съществуват, за разлика от отношенията на София със Скопие, където българската държава не отстъпва по отношение на историческата си истина, факти, събития и личности.

Несъмнено българо-албанските отношения през ХХ век достигат връхната си точка в неговото последно десетилетие. В края на столетието етапът на сътрудничеството е наистина равноправно и базирано на общи цели.¹⁶ Началото на ХХІ век

¹⁶ Бобев, Б. Н. (2019) *ЕТАПИ И СЪДЪРЖАНИЕ НА ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И АЛБАНИЯ ПРЕЗ ХХ ВЕК/ Stages and content of the*

е свързано с условията на европейска интеграция на двете страни и, макар с различно темпо на движение към евроатлантическото партньорство, бележи тенденцията на двете балкански държави към дългосрочно, здраво и ефективно развитие на двустранните отношения във всякакви сфери.

4. Трета глава

БЪЛГАРО-АЛБАНСКОТО МЕЖДУДЪРЖАВНО СЪТРУДНИЧЕСТВО – СТАБИЛИЗИРАЩ ФАКТОР В ЕВРОПЕЙСКИЯ ЮГОИЗТОК

В европейския югоизточен регион двустранните отношения на България и Албания, свързани с реализирането на търговския и икономическия потенциал, развитието на инфраструктурата и свързаността, енергийното сътрудничество и много други сектори, са несъмнено главен стабилизиращ фактор. Фактът, че междудържавното сътрудничеството на двете балкански държави се характеризира с липсата на спорове и нерешени проблеми помежду си, е повече от прекрасен. Би могло да се каже, че след признаването на българското малцинство в Албания вече няма тема, по която да съществува някакво напрежение. България с приоритет работи за европейската и атлантическата интеграция на Западните Балкани, общия ни път трасират и членствата в различни международни формати – ООН, ОССЕ, Съвета на Европа, ПСЮИЕ, Централноевропейската инициатива и др.

Отношенията между Албания и Европейския съюз, основани на националната цел за интеграция в ЕС, са стратегически и са приоритет на външната политика. Основният интерес на Албания по отношение на ЕС е

бъдещото членство в Съюза. Несъмнено българският опит, сътрудничество и подкрепа по този път помага и ще допринесе за утвърждаване на доверието, стабилността, сигурността и консолидирането на европейските стандарти за отношенията в региона на Западните Балкани. В тази връзка е важна енергийната, транспортната и дигиталната свързаност.¹⁷

През 1993 г. Европейският съвет предлага Копенхагенските критерии, чието изпълнение би определило нивото на успех по отношение на интеграцията за всички страни, които се стремят към членство в ЕС. Цел на критериите е стабилност на институциите, които гарантират демокрация, върховенство на закона, зачитане на човешките права и защита на малцинствата, съществуване на функционираща пазарна икономика, както и капацитет за справяне конкурентен натиск и пазарни сили в рамките на Европейския съюз; както и обучение за поемане на задълженията по членство, включително постигане на целите на политически, икономически и валутен съюз.¹⁸

През 1995 г. Европейският съвет в Мадрид добавя още две условия: регулиране на административните структури и транспониране на законодателството на ЕС в националното законодателство. Регионалната интеграция е необходим процес, тъй като насърчава мира и стабилността в региона.

В раздел втори от трета глава са анализирани в детайли съвременни аспекти на етномалцинствения въпрос в българо-албанските политически отношения и значението на българското малцинство в Албания за националните интереси на Р България.

¹⁷ България и Албания обмислят сътрудничество в сферата на икономиката <https://www.24chasa.bg/novini/article/7866861>, посетен на 02.01.2021 г.

¹⁸ Rakipi, A. *Shqiperia ne marredheniet Nderkombetare* Albanian institute for international studies <https://www.aiis-albania.org/?q=node/245> (09.01.2021).

Българската страна поддържа и подкрепя запазването на идентичността на българското малцинство, неговото икономическо и културно развитие.

Понастоящем се счита, че в Албания районите населени с българско население са основно три, макар че днес българи живеят по цялата територия на Албания:¹⁹

- Историческата Кутмичевица с център Мала Преспа (включващи Пустец, Мали град, Преспанското езеро, Корчанско и Костурско) – основна религия е православно християнство;
- Голо Бърдо – основно населена с български мюсюлмани;
- Областта „Гора“ – отново населена с български мюсюлмани.
- Най-много българско население живее в района Голо Бърдо, в който има повече от 30 села, 15 от които български, а останалите – смесени. Мала преспа и Голо бърдо са икономически изостанали райони, чието население напоследък все повече се заселва в по-големите градове на Албания или емигрира. По официални данни, понастоящем българите в Албания са 35-45 хиляди души, но по тяхна преценка те са повече от 100 хиляди души. Значителен брой живее в градовете Тирана – 3 хиляди, Елбасан – 3-4 хиляди, Дурас (Драч) – 2 хиляди и т.н.²⁰

Понастоящем в Албания съществуват шест организации, които се стремят да опазят и развият българските традиции и обичаи, а именно: Културно дружество „Иван Вазов“ е създадено през 1999 г. със

¹⁹ Манчева, Г. СЪДБАТА НА БЪЛГАРИТЕ В РЕПУБЛИКА АЛБАНИЯ СЛЕД РУСКО-ТУРСКАТА ОСВОБОДИТЕЛНА ВОЙНА, Научни трудове на УНСС, том 1/2019, ИК – УНСС, София, с. 321.

²⁰ Колев, Й. (2013), Майка България и нейните чедра по свята, Образование и наука, София, с. 186.

седалище в гр. Тирана. Дружеството има филиали в трите основни района с преобладаващо българско население – Мала Преспа, Голо Бърдо и Кукъска Гора. „Просперитет Голо бърдо“ е създадено през 2000 г. като неправителствена организация. Целите, които си поставя са да опазва, развива и изучава българските обичаи и традиции в района на Голо Бърдо, да работи за съхраняване на идентичността на тези българи в Албания и чужбина, да развива връзките с България и да съдейства на младежите да учат у нас, също и на кандидатите за получаване на българско гражданство.

Дружество „Българите в Албания“ е създадено е през 2011 г. Дружеството се стреми да съхранява националната идентичност на българското население в Албания, да популяризира българското народно творчество и култура сред албанската общественост, да оказва помощ на младежите от българската общност в Албания да продължат образованието си в България.

Дружество за българо-албанско приятелство е представено официално на 5 дек. 2015 г. в град Корча. То е културно, образователно и информационно дружество, което има за цел запазване на националната идентичност на българите в Албания. По време на водената кампания за официалното признаване на българското малцинство от албанския парламент, това дружество активно участва в събирането на подписи от българите в страната.

Дружество „Защита на етнокултурните традиции на българите в Албания“ е създадено през 2015 г. Целите, поставени пред дружеството, са съхранение и популяризиране на българските традиции и обичаи.

Дружество „Наша гора“ е основано през 2017 г.²¹

На практика, от така изброените дружества функционират „Просперитет Голо бърдо“, Дружество за

²¹ Манчева, Г. СЪДБАТА НА БЪЛГАРИТЕ В РЕПУБЛИКА АЛБАНИЯ СЛЕД РУСКО-ТУРСКАТА ОСВОБОДИТЕЛНА ВОЙНА, Научни трудове на УНСС, том 1/2019, ИК – УНСС, София, с. 322.

българо-албанско приятелство и Дружество „Наша гора“. Те регулярно организират културни мероприятия, като канят български дейци от различни сфери. С подкрепата на българската дипломатическа мисия в Албания в лицето на Н.Пр. г-н Димитър Арнаудов и съветника по въпросите на културата и образованието г-н Димитър Манчев по програма “Български език и култура зад граница” на Министерство на образованието и науката, с активното съдействие на Мария Фъртунова, директор на дирекция „Висше образование” и Наталия Михайлевска, директор на дирекция „Образование на българите зад граница и училищна мрежа“, са открити две неделни български училища – през учебната 2015/2016 г. в Тирана – неделно училище “Иван Вазов”, а през учебната 2016/2017 г. в гр. Корча “Св. Св. Кирил и Методий” с филиал в гр. Билищ. До 2017 г. официално признато българско малцинство в Албания няма. На 15 февр. 2017 г. Европейският парламент, за първи път в своите годишни доклади за напредъка на Албания, я призовава да признае българско малцинство в страната. Официалният текст в приетия доклад гласи: „Отбелязва, че са необходими допълнителни усилия, за да се защитят правата на всички малцинства в Албания, чрез цялостното прилагане на съответното законодателство; препоръчва правата на хората с български етнически произход в района на Преспа, Голо Бърдо и Гора да бъдат включени в законодателството и гарантирани на практика“.²² На 12 октомври 2017 г. Албанският парламент приема поправка в Закона за защита на малцинствата, с която Албания официално признава българското малцинство. Това е беспорен и огромен принос на българската външна политика

²² Джамбазки, А. (2017), “Доклад относно Албания за 2016 г.”, достъпен на: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P8-TA2017-0036&language=BG&ring=A8-2017-0023>.

и дипломатията ни през последните години.²³ Факт, на който следва да бъде отдадена съответната почит.

По отношение причините за „македонизацията“ на населението в Мала Преспа, Голо Бърдо и Гора, могат да се открият няколко основни: оказване на „реципрочен“ натиск върху Албания в контекста на засилването на т. нар. „албански“ фактор във вътрешната политика на Р. Северна Македония; парирание опитите на България категорично да докаже българския исторически характер на славяно-езичното население на Северна Македония; създаване на предпоставки за бъдещо проектиране на директно влияние върху „славянофоните“ в Северна Гърция в насока тяхната „македонизация“; вътрешно-политически „дивиденди“ за управляващите в Северна Македония.

През XXI в. българското малцинство в Албания се явява мост на приятелството между двата народа. В контекста на стремежа на Албания да последва България в семейството на държавите членки на ЕС обаче, Тирана следва да изпълни редица критерии. Един от тези критерии, съобразно решенията на Съвета на Европа, е именно зачитането правата на различните етноси. В тази връзка, като основна стъпка може да се разглежда промяната от 2017 г. на Закона за малцинствата²⁴, с която се приравняват правата на българите в Албания с тези на останалите.

Като значима стъпка следва да се отбележи провеждането на национално преброяване на населението на Албания. Същото трябва да послужи за изясняване на фактическата обстановка в страната и за значението на всяко от отделните малцинства в съответния регион. По този начин въпросното малцинство може да получи статут на

²³ Манчева, Г. СЪДБАТА НА БЪЛГАРИТЕ В РЕПУБЛИКА АЛБАНИЯ СЛЕД РУСКО-ТУРСКАТА ОСВОБОДИТЕЛНА ВОЙНА, Научни трудове на УНСС, том 1/2019, ИК – УНСС, София, с. 323.

²⁴ Резолюция на Европейския парламент от 15 февруари 2017 г. относно доклада на Комисията от 2016 г. относно Албания ([2016/2312\(INI\)](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0036_BG.html)) , https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0036_BG.html.

„национално“ ако наброява над 20 % от общият брой жители, след което да има право на самоуправление в т. нар. Звена за самоуправление, както и представителство в Комитета за малцинствата към министър-председателя на Албания. Въпреки че е планирано за 2020 г., преброяването не е осъществено поради усложнената епидемиологична обстановка заради КОВИД-19.

С оглед значението на така планираното преброяване на населението, българската държава следва да оказва цялостна и пълна подкрепа на действащите в Албания български организации. Именно чрез доказване по време на преброяването на българския етнически характер на населението в Мала Преспа, Голо бърдо и Гора ще бъде неутрализирана в голяма степен водената от Скопие политика по „дебългаризация“ на хората в тези райони.

Присъствието на българи в днешните земи на Република Албания има вековна история. Предшества от историческите обстоятелства, но последвано от превратности в житие на българското население по тези земи свидетелстват за една тежка участ на тези наши сънародници. Това население преминава от периоди на забвение до периоди на пълно отричане. Това не е малцинство, избрало доброволно по политически или икономически подбуди да напусне България. Това е малцинство, „отрязано“ от България. Това е малцинство, за което в българските учебниците не се споменава. Това е малцинство, към което България има дълг.²⁵

Въпрос с особена важност следва да бъде създаването на работеща национална организация, която да осъществява политиката на България към нейната диаспора в Република Албания. Необходимо е да се разработи модел на политика, който да бъде периодично ревизиран и адаптиран, за да бъде приложим в повече случаи. Моделът трябва да отчита

²⁵ Манчева, Г. СЪДБАТА НА БЪЛГАРИТЕ В РЕПУБЛИКА АЛБАНИЯ СЛЕД РУСКО-ТУРСКАТА ОСВОБОДИТЕЛНА ВОЙНА, Научни трудове на УНСС, том 1/2019, ИК – УНСС, София, с. 323.

числеността на малцинството, асимилационната политика, наличието на дискриминация, наличната статистика за диаспората, дейността на организациите на българите в Албания и техните взаимоотношения. Българите в Албания са една изключителна общност. Общност, на която старите и традиционни добродетели помагат да се съхрани, да запази българското самосъзнание, да предава българския език, макар и в негова „архаична форма“, на децата си отвъд политическите и имперските интереси. Българите в Албания са една изстрадала общност, запазила се през толкова исторически превратности и останала вярна на „Майка България“. Ние, българите, живеещи в границите на съвременната българска държава, можем да научим много от тези сънародници. В началото на XXI в, след повече от 15 века, там – в Албания, ревностно се пазят българският дух, език, традиции и обичаи.

Последният трети раздел от тази глава се съсредоточен върху геополитическите измерения и предизвикателства в българо-албанското дипломатическо общуване – транспортни коридори, трафик на хора и ценности, прогнози и перспективи.

Коридор VIII е един от паневропейските коридори. Той включва както пътни, така и железопътни маршрути. И двете започват на италианското крайбрежие на Адриатическо море в Бари или Бриндизи, с фериботно преминаване до Дуръс в Албания. Оттам маршрутите преминават през южните Балкани в България и оттам до Варна, по българското Черноморие. Пътният коридор следва маршрута: Тирана / Дуръс / Вльора - Елбасан - Скопие - Перник - София - Пловдив - Бургас - Варна. Въпреки че все още не е завършен, той е широко успореден на железопътния маршрут: Дуръс / Вльора-Лин-Радожда-Кичево-Скопие-Куманово-Беляковце-Крива Паланка-Гюешево-София-Бургас-Варна.

Албания е страна източник на мъже, жени и деца, подложени на **трафик на хора**, по-специално принудителна проституция и принудителен труд, включително

принудително просене от страна на деца. Албанските жертви са подложени на условия на принудителен труд и сексуален трафик в Албания и Гърция, Италия, Северна Македония, Косово и Западна Европа. Приблизително половината от жертвите, насочени за грижи в страната през 2009 г., са албанци; това са предимно жени и момичета, подложени на условия на принудителна проституция в хотели и частни резиденции в Тирана, Дуръс, Елбасан и Вльора. Децата са експлоатирани предимно за просия и други форми на принудителен труд. Има доказателства, че албанските мъже са били подложени на условия на принудителен труд в селскостопанския сектор на Гърция и други съседни страни.

Правителството на Албания полага значителни усилия за борба с трафика. То подобрява капацитета си за идентифициране, защита и реинтеграция на жертвите на трафик. Управляващите власти в Тирана също така успешно преследват някои нарушители на трафика на секс, налагайки значителни наказания. През март 2009 г. правителството одобрява изменение на закона за социалното подпомагане, което да осигури на жертвите на трафик същите социални придобивки, предоставяни на други рискови групи в Албания и държавно финансиране за приютите. Правителството продължава да проследява и анализира тенденциите на трафика чрез национална база данни. Правителствените служители повишават общественото внимание към трафика в Албания. Съществуват обаче сериозни опасения относно защитата на жертвите, които са дали показания срещу своите трафиканти. Правителството обаче не преследва енергично съдебните престъпници срещу трафика на хора поради липса на политическа воля и корупция в някои ключови държавни агенции.

През окт. 2020 г. вицепремиерът и министър на туризма Марияна Николова и извънредният пълномощен посланик на Албания у нас Доника Ходжа обсъждат подписването на Меморандум за сътрудничество в **областта**

на туризма по време на работна среща. Това се съобщава от пресцентъра на туристическото ведомство.

По думите на Николова Албания е сред перспективните туристически пазари за страната като през 2019 г. са отчетени близо 36 000 посещения на албанци у нас. Преди пандемията дестинацията се отличава като един от най-бързо растящите пазари за изходящ туризъм – българите, пътували до Албания през 2019 г. регистрират значителен ръст спрямо 2018 г.

Ресорният министър подчертава, че България работи успешно с албанската страна и в редица международни формати за сътрудничество като Световната организация по туризъм, Организацията за черноморско икономическо сътрудничество и др. Посланик Доника Ходжа добавя, че в Албания туризмът формира повече от 8% от brutния вътрешен продукт.

Изводи от трета глава

Геополитическите **предизвикателства** пред днешните Балкани произтичат от процеси и политики, чрез които значими глобални и регионални фактори поддържат своите териториални интереси и формират своите сфери на влияние. Най-важните сред тях са ЕС, Русия, САЩ, Турция и Китай. Геополитическото въздействие на тези фактори се установява чрез различни средства - икономически (инвестиции в инфраструктурни и енергийни проекти), политически (ангажираност с партийни и бизнес елити) и културни / традиционни, като например религиозната принадлежност на компактни групи от населението в балканските държави. Това води до устойчива връзка с исторически фактори, които са традиционно значими за региона.

След анализа на възможни пречки и перспективи, човек започва да се съмнява дали наистина може да се постигне обща европейска идентичност и дали Албания ще успее да хване европейския влак. Въпреки съществуването на

множество препятствия обаче, бъдещето изглежда оптимистично. Присъединяването на нови държави към Европейският съюз през 2004 г. отваря ново разделение на общоевропейските идеи. Въпросът за албанската интеграция се свързва с три опасения, които отразяват въпросите за идентичността, сигурността и икономиката.

Тези опасения, както става видно, имат три нива на анализ: европейско, регионално и национално. Обсъждането на интеграцията по този начин ни позволява да разберем залозите, свързани с албанската интеграция. Тези залози се различават по природа и не са свързани само с напредък на страната по отношение на консолидацията на демокрацията, върховенството на закона и пазарната икономика.

България подкрепя и се очертава да помага и за в бъдеще на Албания да намери своето място в демократична и обединена Европа. Подходът на ЕС за изграждане на обединена Европа се основава до голяма степен на насърчаването на демокрацията в рамките на устойчива пазарна икономика и добре развито демократично и гражданско общество. Албания е изправена пред много предизвикателства по своя европейски път. Икономическият преход е свързан с промени в политиката и обществото. Преходът от диктатура към демокрация предоставя възможности за всякакви идеи, но когато липсва демократичната традиция, както е в случая с Албания, това оставя идеологическа празнота. Премахването на комунистическите ценности не води автоматично до нови граждански ценности. Поради тази причина вземането на политически решения страда от несигурност, конфликтност и колебание.

Като цяло тези нагласи влияят върху дълбочината и скоростта на реформите, които създават сериозни затруднения след първата вълна от реформи и ограничаване на Албания, като други страни от Централна и Източна Европа, да се присъединят към Съюза.

Въпреки проблемите, свързани с трафика на хора и предизвикателствата по отношение на геополитическите измерения, българо-албанското дипломатическо общуване е конструктивно, двете държави си съдействат в намиране на решения по свързани казуси и споделят общи европейски ценности.

В интервю за вестник „Дита“, Албания Андрей Ковачев твърди, че България и Албания трябва да продължат да изграждат своите традиционно добри отношения и да работят за превръщането си в “гръбнак на сигурността” на Балканите. Приоритет трябва да бъде ускорено присъединяване на останалите държави от Западните Балкани към евроатлантическите структури, което ще гарантира сигурността на региона. България и Албания биха могли да станат гаранти за запазване на териториалната цялост и неприкосновеност на границите на държави като Косово и Северна Македония и да работят за предотвратяването на провокации като например инцидента с влака Белград-Прищина.

Прогнозите и перспективите относно сътрудничеството между България и Албания в дългосрочен план са много оптимистични – очертава се дипломацията да се развива в още по-положителна насока и да се следва политика на устойчиво развитие в икономическо, културно, образователно, социално отношение, в областта на туризма и други сектори. България би могла да бъде “адвокат” и съветник на Албания по нейния път за възможно най-бързо присъединяване към ЕС.

Следва да се направи извода, че съвременните отношения между България и Албания не бива да са подвластни на стереотипите и на желанието за вътрешно и външнополитическа реклама, а да се тестват и изграждат с многостранна, отговорна и задълбочена експертиза.

5. Заключение

В заключение е изтъкнато, че в началото на XXI век въпросите за българо-албанските отношения и общоевропейските интеграционни процеси и тяхното въздействие върху международната общност са сред основните приоритети в регионалната политика и политиката за разширяване на Европейския съюз.

Проблемите, свързани с отношенията между България и Албания, са изключително актуални за нашата съвременност и ще продължават да представляват неизменен интерес както за правната теория, така и за практиката по прилагане на политиката за обединение на европейския континент. Това предопределя и нареждането на Западните Балкани сред приоритетните направления в дейността на ЕС. Целта на политиката на Съюза в разглежданата област е да изготви дългосрочен план на перспективите за развитие на дейности в различните сфери на политическия и обществения живот, осигуряващи балансираното ѝ развитие.

Във връзка с горепосоченото и с оглед цялостното изследване става ясно, че Албания, макар и изправена пред множество предизвикателства, постига значителен успех по пътя си към ЕС, като решава и продължава да се бори с редица регионални затруднения. Тирана все повече популяризира тезата си, че единственото възможно обединение на албанците от региона е в ЕС и под егидата на НАТО. София е подала ръка, подкрепя и ще продължи да бъде отзивчива към Тирана за взаимодействие във всяка сфера, което е доказателство за приятелско коопериране в дългосрочен план. Считаю, че съвременните отношения между България и Албания не бива да се подчиняват на шаблоните и на охотата за вътрешно и външнополитическо рекламиране. Важното е те, непрекъснато да се тестват и изграждат на практика с общи инициативи, взаимноизгодно двустранно и регионално сътрудничество. В тази посока винаги ще има потребност от многостранно, отговорно и задълбочено научно изследване, което да трасира пътя за

бъдеща и необратима взаимна помощ и приятелско разбирателство между двете държави и народи.

III. СПРАВКА ЗА НАУЧНИТЕ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Анализира се политическото и културното взаимодействие между Албания и България от средните векове до наши дни, както и развитието на българо-албанските политически връзки от 1913 г. до ден днешен.

2. На базата на историческа ретроспекция относно създаването и развитието на евроатлантическите процеси на Република България се формира по-ясна и конкретна картина, по чиято основа се надграждат отношенията между институциите от Европейския съюз и Албания.

3. Представя се и се очертава правната рамка на политиките на европейските институции към бъдещото интегриране на Албания.

4. С обосновани аргументи са анализирани и изведени като конкретни изводи спецификата на процесите и политическите действия на България за преодоляване на многообразните предизвикателства по пътя към евроинтеграцията.

5. Доказва се, че съчетаването на примера на усилията на България, като вече пълноправен член на Европейския съюз, е предпоставка за анализирането на политиката на Албания и стимулиране на държавата по пътя ѝ към евроинтеграция, именно от гледна точка на правото на Европейския съюз.

6. Систематизирани са геополитическите предизвикателства пред днешните Балкани, които произтичат от процеси и политики, чрез които значими глобални и регионални фактори поддържат своите териториални интереси и формират своите сфери на влияние.

7. Установена е необходимостта от постоянен подход от страна на ЕС за изграждане на обединена Европа (в частност по отношение на Албания), който да се основава до голяма степен на насърчаването на демокрацията в рамките на устойчива пазарна икономика и добре развито демократично и гражданско общество.

8. Изведени са основни области на сътрудничество между София и Тирана: очертава се дипломатията да се развива в още по-положителна насока и да се следва политика на устойчиво развитие в икономическо, културно, образователно, социално отношение, в областта на туризма и други сектори.

9. Предложен е опит за обстоен анализ на българо-албанското взаимодействие като част от по-широк слой от проблеми, свързани с международните отношения на региона.

10. За първи път е направен подробен анализ на признаването на българското малцинство официално от албанското правителство (2017 г.), след което отношенията между двете държави стават все по-интензивни, а темата - все по-актуална.

11. Анализирано е влиянието на пандемията COVID-19 върху албанското правителство.

12. Доказана е необходимостта от по-задълбочено изучаване и познаване на историята на двата народа, което да даде възможност правдиво да се диагностицира настоящето им и да се предложат смислени решения за бъдещето.

IV. СПИСЪК НА АВТОРСКИ ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. The League of Nations between Scientific Knowledge and Political Dependence - Balkanistic Forum, №2, 2020, p. 189-202.
D Tyulekov, I Drenkov, J Nikolla

Съвременни аспекти на етномалцинствения въпрос в българо-албанските политически отношения. – В:

<http://ip.swu.bg/mod/page/view.php?id=10>, сп. Международна политика, № 2, 2020, под печат, 6 с.

Балканските войни и българо-албанските отношения, 1912-1913. – В: www.soccultgeo.eu/bg : Пространство – Общество – Икономика, № 4, 2022 г, под печат, 13 с.

Съвместно с Калоян Цветков, Развитие на външнополитическите отношения между Албания и България в периода 1989 – 1994 г. – В: Сборник със статии от XIX-та конференция "География и регионално развитие", Созопол - 2021 г., под печат, 16 с.

